

EN MOTOR I MEDBORGERLIGT ENGAGEMANG

Vilken roll har ideologin och rörelsen bakom folkhögskolorna i det demokratiska samhället? Hur fungerar samspelet mellan olika rörelser och folkhögskolorna? Och är folkhögskolorna ett stöd för ideologiska rörelser? Dess frågor söker Gerhard Holmgren och Ambika Hansell Ek svaret på i denna artikel.

ATT DELTA I EN folkhögskolekurs blir för många deltagare en stark bekräftelse som människa och individ. Mötet med intresserade och lyssnande lärare och kurskamrater ger oftast en fördjupad erfarenhet av delaktighet. För flera kan det ha varit första gången som de fått uppleva att bli tagen på allvar, att det är någon som lyssnar och bekräftar. Visst, det kan låta som en idealbild. Men återkommande beskrivningar och utvärderingar bekräftar denna bild. Just detta att erfara delaktighet är något grundläggande för att utveckla en egen förståelse för vad demokrati är. Att folkhögskolan med sin bildningsmiljö ger människor en positiv känsla av delaktighet är kanske ett av de viktigaste bidragen till demokrati som folkhögskolan ger i dag.

Vad leder då erfarenheten av att ha varit folkhögskolestuderande till? Enligt forskarna, Lars Svedberg och Johan von Essen vid Ersta Sköndal Bräcke högskola, till ett större engagemang i det civila samhällets organisationer. De har gjort flera studier kring ideellt arbete i det svenska samhället. I en rapport, *Mer engagemang? Folkbildningen i det svenska civilsamhället*, för Folkbildningsrådet undersökte de hur cirkeldeltagare och folkhögskolans deltagare engagerade sig ideellt. Huvudsakligen såg de att folkbildningen fungerar som en länk till ett socialt, politiskt och kulturellt engagemang i det civila samhällets organisationer.

För folkhögskoledeltagarna framkom i undersökningen en nivå på frivilliginsatser, allra helst i organisationer med social inriktning, som överstiger befolkningens i stort. Engagemanget är större även med hänsyn tagen till ålder, utbildning och socioekonomiska bakgrundsfaktorer. Deras engagemang sker i huvudsak genom traditionella folkrörelser men de är samtidigt oftare än andra involverade i politiskt arbete och kampanjaktiviteter via internet samt namnsamlingar, bojkotter och köpstrejker. Forskarna menar att deltagarna i hög grad lever upp till de ideal som präglar folkhögskolevärlden.

Von Essen och Svedbergs studie bekräftar det som många som varit aktiva på en folkhögskola vet med sig, att folkhögskolan som utbildning ger något mer än enbart meritering. Genom folkhögskolan blir deltagaren erkänd och synliggjord som människa, i en bildningsmiljö präglad av gemenskap, kommunikation, interaktion och tillit. Folkhögskolan är bärare av värderingar som stärker demokratin och arbetet för mänskliga rättigheter.

FORSKNINGSRESULTATET OM deltagarnas engagemang väcker också frågor kring vad det är som egentligen sker på folkhögskolan som skapar detta medborgerliga engagemang? Är det folkhögskolans anställda som idébärare? Är det statens syften med stödet till utbildningsformen? Är

det karaktären av fritt och frivilligt? Är det mötet mellan människor – eller kanske en kombination av allt?

Att som individ få vara med och forma sin egen framtid genom att påverka studiernas innehåll och form är ett pedagogiskt förhållningssätt som gör att folkhögskolan i allra högsta grad är en mötesplats för demokrati och medborgarbildning. För många studerande är det första gången denna möjlighet ges. Särskilt viktigt är detta för unga vuxna som befinner sig i riskzonen att hamna i ett utanförskap.

Att möta sitt eget ansvar i en utbildningsform präglad av demokrati kan också innebära tuffa utmaningar för den enskilde. Men genom att deltagaren sätts i centrum i spänningsfältet mellan individuella mål, ämnesförddjupning och kollektivt lärande så är hen aldrig ensam. Effekten blir inte bara utökade ämneskunskaper, utan även kapacitet att stärka identiteten.

Folkhögskolan med sin pedagogik och sin syn på människan, lärandet och omvärlden har under 150 år varit en motor i att främja demokrati och bidra till kunskaper som ger något mer än meriter. På folkhögskolor möts individer med olika bakgrunder och erfarenheter där mångfalden av olika människor stärker gemenskapen, inte bara i skolan utan även i samhället. Det finns ett givet förhållningssätt för folkhögskolan att ständig finnas i utveckling och vara kritiskt reflekterande.

FÖR ATT ÅTERGÅ till studien från Ersta Sköndal Bräcke högskola kan vi då konstatera att folkhögskolans deltagare bidrar till ett större engagemang i det civila samhällets organisationer. Det i sin tur är relaterat till att folkhögskolan har utvecklat metoder som är bra på att tillvarata och möta många olika människor, med olika förutsättningar att engagera sig i samhället.

Demokratin i Sverige har historiskt sett vuxit fram genom starka sociala rörelser och en klar majoritet av folkhögskolorna har folkrörelser och ideella organisationer som huvudmän. Men hur ser det ut i dag – hur fungerar samspelet mellan olika rörelser och folkhögskolorna? Är folkhögskolorna ett stöd för ideologiska rörelser?

Det saknas visserligen omfattande empiri om folkhögskolornas rörelseanknutna verksamhetsutveckling för de senaste 25 åren, men det är en utbredd uppfattning att det skett en försvagning av rörelseanknytning. I jämförelse med studier från 1970-talet går det att se att det skett en viss utglesning mellan folkrörelseanknutna huvudmän och folkhögskolorna. Folkhögskolan som anordnare av yrkesutbildningar för folkrörelserna har tunnats ut. Fritidsledarutbildningarna, som föddes ur såväl ett föreningsbehov som ett kommunalt behov på 1960- och 70-talen har minskat i antal. Det är inte lika självklart att funktionsutbildningar förläggs till och arrangeras av folkrörelsernas egna folkhögskolor. Antalet kortkurser har ungefär halverats de senaste 15 åren.

Bilden är dock inte entydig. Det finns fortfarande folkhögskolor med stark huvudmannakoppling. Hos huvudmän för nyetablerade folkhögskolor ses

ofta en egen folkhögskola som en möjlighet att stärka den egna rörelsen på motsvarande sätt som äldre folkrörelser kunnat göra.

I EN TID DÄR allt fler ser hot mot demokratin och där behovet av bildning ökar är det en utmaning för folkhögskolor och huvudmän med bas i folkrörelser eller civilsamhälle att bättre knyta samman relation och kontaktytor. Vi kan se en tilltagande kamp och ideologisk diskussion om begreppet folkbildning och dess roll i samhället. Det påkallar än mer att organisationer och olika aktörer inom civilsamhället går i armkrok för att värna och utveckla demokratin. Folkhögskolorna är och kommer att vara en resurs för grundläggande ideologiska samtal om demokratin och ett fortsatt öppet inkluderande samhälle. ■

GERHARD HOLMGREN

Organisationschef RIO, Rörelsefolkhögskolornas intresseorganisation

GERHARD.HOLMGREN@SVERIGESFOLKHOGSKOLOR.SE

AMBIKA HANSELL EK

Handläggare RIO, Rörelsefolkhögskolornas intresseorganisation

AMBIKA.HANSELL.EK@SVERIGESFOLKHOGSKOLOR.SE

»Folkhögskolan med sin pedagogik och sin syn på människan, lärandet och omvärlden har under 150 år varit en motor i att främja demokrati och bidra till kunskaper som ger något mer än meriter.«